LUONTO JA YMPÄRISTÖ

PEKKA FALI

Kukkolankosken lippomiehet asensivat torstaina pitkän krenkun selkäpuuta paikoilleen. Krenkun jalkojen on asetuttava tukevasti kosken kivien väliin. Kuvassa Jarno Jääskeläinen (vas.), Kalervo Liisanantti, Janne Keränen, Markku Kasala.

Siian lippoamiskauden alku siirtynyt kuukauden eteenpäin

Tornionjoen Kukkolankoskella on lipottu siikaa 1600-luvulta asti. Lippomiesten mukaan vaellussiian nousu siirtyy yhä myöhemmäksi ja sen keskikoko on pienentynyt.

Lippoa kuljetetaan myötävirtaan joen pohjan tuntumassa, jolloin kuopassa levähtävä siika ui haaviin.

Lippoajaveteraani Matti Kanniainen on huolissaan siian kutistumisesta, mutta luottaa lippoperinteen säilymiseen.

Markku Alanärä ja Janne Keränen latoivat laudoitusta krenkun portaiden päälle.

Ari Lahtinen lipposi torstaina yli puolikiloisen siian. Hän aikoi suolata sen ja syödä graavina.

TORNIO (MT)
Euroopan pisin vapaana virtaava joki Tornionjoki on kuuluisa lohestaan, mutta Kukkolankoskella siika on kalojen kunkku.

Siian lippoaminen on perinteinen kalastusmuoto, joka on yhä voimissaan.

Torstai-iltana parikymmentä miestä teini-ikäisistä hopeahapsiin nakutteli viimeistä krenkkua paikoilleen.

Krenkku on laiturimainen puurakennelma, jolta lippomiehet pyytävät siikaa pitkävartisella haavilla eli lipolla.

Kesäsiika kadonnut

Vaellussiian nousu Tornionjokeen on siirtynyt yhä myöhemmäksi.

”Vielä kahdeksan yhdeksän vuotta sitten lippous aloitettiin heinäkuussa, mutta viime vuosina aloitus on siirtynyt elokuulle”, 40 vuotta Kukkolankoskella liponnut ”purnaava siikamies” **Matti Kanniainen** kertoo.

”Kesäsiikaa ei enää ole. Merelläkään siika ei kuulemma liiku kesä–heinäkuussa.”

Myös siikojen keskikoko on pienentynyt. Vielä 1980-luvulla Tornionjoen vaellussiika painoi keskimäärin puoli kiloa, nyt enää 330 grammaa. Kilon siika on jo harvinainen.

Lippomiehet ovat kehityksestä huolissaan. Syy on sekä heille että tutkijoille osin arvoitus.

Verkot ja hylkeet

”Merialueilla siikaa on kalastettu liikaa verkoilla. Myös virkistyskalastajat pyytävät paljon verkoilla”, Luonnonvarakeskus Luken tutkija **Atso Romakkaniemi** sanoo.

Lisäksi hylkeet verottavat osan siikasaaliista. Ne repivät pyydyksiä rikki ja syövät kalaa jopa seitsemän kiloa päivässä.

Muita syitä tutkijat hakevat ympäristönmuutoksesta ja saasteista.

Luke tutkii parhaillaan vaellussiikakantojen tilaa muun muassa poikasnuottauksella ja saalistilastojen avulla.

Kukkolankosken siikayhtymä on myös luovuttanut tutkijoille emokaloja mätimunien istutusta varten.

Perinnettä vaalien

Kukkolankoski on Suomen suurin koski. Se on 3,5 kilometriä pitkä ja putouskorkeutta on 13,8 metriä. Virtauksessa jyllää 4 300 hevosvoimaa.

Krenkun tukijalkojen asettaminen paikoilleen vaatii lujaa yhteistyötä.

Kukkolankosken lippomiehet kehuvat talkoohenkeä ja kalastusperinteen tuomaa yhteistöllisyyttä.

”1900-luvulla siian lippoamisella oli vielä huima taloudellinen merkitys. Kalasta sai hyvän hinnan. Ei enää, sillä nyt kalaa saavat marketista uusavuttomatkin”, Kanniainen toteaa.

Lippoperinne on kuitenkin tärkeä vetonaula Tornionjokilaakson matkailulle.

”Turistit pysähtyvät ensin katsomaan lippoajia ja virtaavaa vettä, sitten he kysyvät, mitä muuta alueella voi tehdä”, Kanniainen kuvailee.

Saaliinjako salatiedettä

Yksi Kukkolankosken erikoisuuksista on siian jako.

Koskella saavat tärkeimmän nousukauden aikana lipota vain 16 tilaa, jotka on perustettu viimeistään vuonna 1809, kun Suomi siirtyi Ruotsilta Venäjälle.

Elokuusta syyskuun puoliväliin lipotaan 24 tunnin vuoroissa. Samanaikaisesti on käytössä neljä paikkaa, jokaisessa yksi lippoaja.

Vuoro vaihtuu aina iltaseitsemältä, jolloin myös jaetaan saalis kylän kesken.

Seikkaperäisiä jakoperusteita ei sovi laittaa lehteen, sillä ei niitä mitenkään saa paperille kirjattua oikein, Kanniainen sanoo pilke silmäkulmassa.

”Jakoa pitää tulla itse katsomaan”, hän kutsuu.

SUVI NIEMI

SANASTO

Kukkolankosken slangi

Lippo = kalastusväline, jossa pitkän varren päässä on ohuesta verkosta kudottu haavi.
Krenkku = laituri, jolta lipotaan siikaa tai lohta.
Manttaalitila = Ruotsin vallan aikainen verotila. Kukkolankoskella on 16 tilaa, joilla on lupa lipota parhaimman siiannousun aikana.
Päivin lippous = kun siikaa tulee tarpeeksi (yli 60 kiloa päivässä), ”mennään päiville” eli siikaa lippoaa neljä kalastajaa kerrallaan 24 tunnin vuorossa.
Lööna = 15 kiloa siikaa on palkka, jonka lippoaja saa vuorostaan. Lisäksi hän saa suurimman pyytämänsä kalan ”lippokalaksi” ja toiseksi suurimman ”ruokakalaksi”.

Tornionjoella jälleen hyvä lohivuosi

TORNIO (MT)
Lohta nousee jälleen hyvin Tornionjokeen, vaikka viime vuoden ennätykseen ei päästä.

”Lohia nousee tänä vuonna noin 60 000–70 000”, tutkija **Atso Romakkaniemi** Luonnonvarakeskuksesta arvioi.

Tornionjoen lohikanta on monikymmenkertaistunut reilun kahdenkymmenen vuoden aikana.

Romakkaniemen mukaan lohikannan säätely on onnistunut.

”Sen sijaan vaellussiika ei ole kovin hyvissä kantimissa. Siinä on vielä tehtävää”, hän toteaa.

Kymmeniä kuolleita lohia

Tornionjoelta on muutaman viikon aikana löytynyt kuolleita lohia.

”Suurin yksittäisen kalastajan ilmoittama määrä on 30 kuollutta kalaa”, erikoistutkija **Perttu Koski** Elintarviketurvallisuusvirasto Evirasta kertoo.

Evira on saanut vasta yhden kuolleen lohen tutkittavaksi, joten aiheuttajaa on vaikea arvioida.

Koski toivookin, että kalastajat ottaisivat yhteyttä Eviran Oulun-yksikköön, mikäli löytävät vastakuolleen kalan.

Viime vuonna kuolleita lohia löytyi Tornionjoelta Lapin elykeskuksen arvion mukaan ainakin tuhat kappaletta.

Kosken mukaan ongelma kuulostaa samanlaiselta kuin viime vuonna. Silloin kaloissa oli jälkiä pyydyksistä tai muita mekaanisia vaurioita.

Osa on päässyt irti verkosta, loukusta tai rysästä ja osa irrotettu vieheestä.

”Varsinkin Ruotsissa perhokalastajien pyydystä ja päästä -kalastus on lisääntynyt”, Koski kertoo.

Viime kesänä helteet nostivat veden lämpötilaa, mikä heikensi vaurioituneiden kalojen selviämistä. Tänä vuonna sitä ongelmaa ei ole.

SUVI NIEMI

Tornionjoen nousulohien kertymä 2009-2015

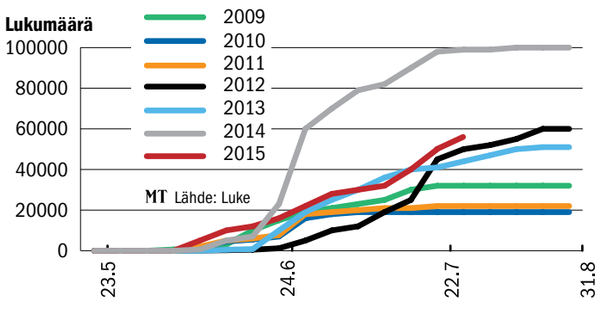

» Varsinkin Ruotsissa perhokalastajien pyydystä ja päästä -kalastus on lisääntynyt.

PERTTU KOSKI

Kanalinnut lasketaan kesä-kolmioissa

Vapaaehtoiset metsästäjät ja eränkävijät alkoivat kiertää riistakolmioita viime viikolla.

Metsäkanalintukannat selvitetään kolmiolaskennoilla tänä vuonna 25.7.–5.8. Laskentojen perusteella ratkaistaan kanalintujen tämän syksyn metsästysajat.

Metsästäjien on syytä muistaa, että vähäinen tieto riistakannoista saattaa johtaa metsästysaikojen tarpeettoman voimakkaaseen rajoittamiseen, Suomen riistakeskus toteaa tiedotteessaan.

Luonnonvarakeskus analysoi riistakolmiolaskentojen tulokset. Riistakeskus antaa tulosten pohjalta esityksen metsäkanalintujen metsästysajoiksi maa- ja metsätalousministeriölle, joka päättää metsästysajat elokuun loppuun mennessä.

Ajat tulevat Suomen riistakeskuksen verkkosivuille heti, kun asetukset on vahvistettu. Kaikkien riistalajien metsästysajat julkaistaan 9. syyskuuta ilmestyvässä Metsästäjä-lehdessä.

Riistakolmiot kuljetaan kahdesti vuodessa. Ne ovat tasasivuisia kolmioita, jonka sivut ovat neljä kilometriä. Talvella kolmioilta lasketaan nisäkkäiden lumijälkiä.

SUVI NIEMI

Monimuotoisuus houkuttaa puistoon

Suomen kansallispuistojen virkistyskäyttö on voimakkainta alueilla, joilla on korkeimmat luonnon monimuotoisuusarvot.

Erilaiset elinympäristöt ja uhanalaiset lajit houkuttelevat kansallispuistossa kävijöitä enemmän kuin puiston sijainti tai virkistyskäyttöä varten tehdyt rakenteet kuten pitkospuut.

Metsähallituksen ja yhteistyökumppaneiden toteuttaman tutkimuksen tulokset osoittavat, että ihmiset ovat erittäin kiinnostuneita luonnon monimuotoisuudesta, mitä tietoa voisi käyttää enemmän markkinoinnissa ja viestinnässä.

LAURA NIKINMAA

Levätilanne 26.7.

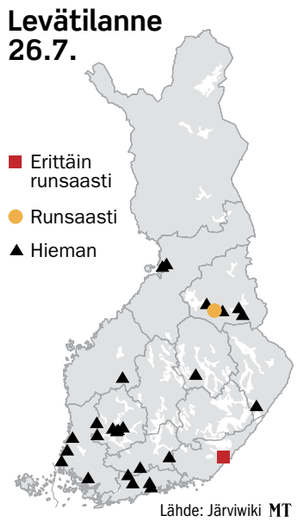

Sinilevä-havaintoja yhä vähän

”Järvillä sinilevää edelleen ajankohtaan nähden vähän. Sinilevien pintakukinta oli runsasta ainoastaan yhdellä ja erittäin runsasta yhdellä havaintopaikalla. Lisäksi kansalaisilta tulleiden havaintojen perusteella kolmella järvellä on runsas sinileväesiintymä”, kertoo limnologi **Sari Mitikka** Suomen ympäristökeskuksesta.

Järvien pintaveden lämpötilat ovat edelleen tavanomaista viileämpiä. Etelä-Suomessa lämpötilat ovat pääosin 17–20 astetta, Pohjois-Pohjanmaalla ja Kainuussa 15–18 astetta ja Lapissa 13–15 astetta.

Suomen rannikkoalueilta on tullut vain muutamia ilmoituksia sinilevästä. Itämeren pääaltaan pohjoisosan avomerialueilla sinilevää on ollut alkuviikolla kohtalaisen paljon veteen sekoittuneena, mutta ei pintakukintana.

Meriveden pintalämpötila on tällä hetkellä Perämerellä noin 12–14 astetta ja muilla Suomen merialueilla noin 14–16 astetta.

TERHI PAPE-MUSTONEN